

Tulevaisuus ei näy peruutuspeilistä

Mielipiteet 00:00

Tulevaisuuden kestävä yhteiskunta on siirtynyt fossiilitaloudesta bio- ja kiertotalouteen. Tästä käytetään nimitystä kestävyysstransitio, joka merkitsee siirtymistä uuteen maailmanmalliin.

Fossiilitalouden ilmentymiä ovat muun muassa öljy, bensiini, diesel, kivihiili, muovi, betoni, asfaltti ja kertakäyttötuotteet sekä näihin perustuvat rakenteet ja toiminnot. Nykyiset kaupungit ovat fossiilitalouden lippulaivatuotteita.

Fossiilitalouden raaka-ainelähteet ovat keskittyneitä ja niiden hyödyntäminen vaatii suuria pääomia. Fossiilitaloutta kehystännyt talousoppi on luotu aikakaudella, jolloin maailmalla käytiin tee- ja maustekauppaa purjelaivoilla ja kainuulaisten tervatienestit maksettiin ruplina.

Tämän talousopin suhteellinen etu ei ota huomioon ympäristökuormitusta, oikeudenmukaisuutta tai ihmisoikeuksia, pelkää rahamääräiset tuotantokustannukset. Fossiilitalouden maailmanmalli on tuottanut kehittyneille teollisuusmaille valtavan harppauksen aineellisessa hyvinvoinnissa, jakanut ympäristökuormitusta epätasaisesti, keskittänyt varallisuutta ja valtaa harvoihin käsiin, synnyttänyt ilmastonmuutoksen ja sitonut maailman keskinäisriippuvuuksien verkkoon.

Tulevaisuus pakottaa ihmiskunnan toimimaan entistä enemmän suhteellisen kestävyysedun perustalla. Kestävyyssetu tuottaa hyvin erilaisen tulevaisuuden kuin tuotantokustannusetu. Kestävyysstransitio jäsentää uudelleen yhteiskunnan perusjärjestelmiä ja yhdyskuntarakenteita.

Ruoka-, energia- ja yhdyskuntajärjestelmät ovat olleet kehityksessään hyvin polkuriippuvaisia. Monet eri tekijät ovat lukinneet ne omille poluilleen: tavat, tottumukset, sopimukset, uponneet kustannukset, organisaatiokulttuuri, valta ja politiikka.

Tämän vuoksi perusjärjestelmien tulevaisuuttakin on melko onnistuneesti kuvattu vakiintuneiden käsitteiden ja vallitsevien trendien avulla. Koska menneisyyden trendit ovat tunnettuja, on helppo kuvitella myös tulevaisuus niiden jatkumoina. Trendistä ei ole kuitenkaan normiksi, sillä jokainen

trendi päättyy joskus.

Uuteen maailmanmalliin siirtymisen aiheuttama murros on niin laaja ja syvä, että emme osaa kuvitella sitä. Toistaiseksi olemme nähneet siitä lähinnä ensioireita.

Jos katsotaan tulevaisuutta vaikkapa Afrikan sekä Etu- ja Etelä-Aasian silmin, murros näyttää valtavaltalta. Tämän alueen väestö kasvaa vuoteen 2050 mennessä noin kahdella miljardilla. Ilmastonmuutos heikentää alueen kykyä tuottaa ruokaa, jota tarvittaisiin valtavasti lisää.

Monet alueen maat ovat riippuvaisia fossiilitaloudesta saatavista vientituloista, jotka siis hiipuvat tulevaisuudessa. Tämän vuoksi ruuan kasvavaa tuontitarvetta on vaikea rahoittaa. Jos vain neljännes alueen lisäväestöstä tulisi EU:n alueelle nälkäkuolemaa pakoon, jo se kaksinkertaistaisi tasaisesti jaettuna Suomen väestömäärän.

Bio- ja kiertotalous perustuu kiertävään hiileen toisin kuin fossiilitalous, jossa hiiltä vain pumpataan ilmakehään maan uumenista. Fossiilitalous on keskittymistä ruokkiva maailmanmalli, mutta bio- ja kiertotalous suosii paikallisuutta ja hajautumista. Sen raaka-aineet ovat hajallaan ja se voi toimia järkevästi monissa eri mittakaavoissa.

Bio- ja kiertotalouden ilmentymiä ovat muun muassa peltojen, metsien ja vesistöjen tuottamat biomassat, pitkäkestoiset ja uudelleenkäytettävät tuotteet sekä näihin perustuvat rakenteet ja toiminnot. Kestävyystransition ytimessä fossiilituotteita korvataan biotuotteilla ja kiertotalouden energia-, ravinne- ja materiaalijakeilla. Siellä vähennetään turhaa kulutusta ja tavoitellaan ruoka-, energia-, ravinne- ja osaamisomavaraisuutta eri mittakaavoissa.

Suuret murrokset tekevät menneisyyden trendeistä kelvottomia tulevaisuuden ennustajia. Tulevaisuus ei näy peruutuspeilistä eikä historiaan perustuvista väestöennusteista. Syvät muutokset jakavat väestöä, asutusta, työtä, valtaa ja varallisuutta uudella tavalla.

Kuiluun katsominen pelottaa erityisesti niitä, joilla on muutoksessa menetettävää. Tämän vuoksi meilläkin käydään parhaillaan juonien taistoa siitä, minkä asioiden ympärille tulevaisuus alkaa muotoutua.

Olemme todella suurten haasteiden edessä. Kulutuksen vähentäminen ja talouden uusjako ravistelevat yhteiskunnan perusrakenteita. Muutoksessa maaseutu on luonnonvaroineen ja osaajineen keskeisessä roolissa. Bio- ja kiertotalouden maailmanmallissa maaseudun rooli tulee olemaan radikaalisti erilainen kuin fossiilitalouden maailmanmallissa.

Tuomas Kuhmonen

tutkimusjohtaja

Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Turun yliopisto (Vesanto)

Syvät muutokset jakavat väestöä, asutusta, työtä, valtaa ja varallisuutta uudella tavalla.

Aiheet: Ilmastonmuutos Tuomas Kuhmonen bio- ja kiertotalous
fossiilitalous luonnonvarat maaseutu raaka-aineet
ruuan tuotanto tulevaisuus väestönkasvu

